

ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА

УДК 310.131

Л. І. Каленіченко,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри теорії та історії держави і права факультету № 1
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-4068-4729>

ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВОГО ПРИМУСУ

Виокремлено та проаналізовано основні ознаки державно-правового примусу, сформульовано визначення цього правового явища. Під державно-правовим примусом запропоновано розуміти метод впливу держави на особу та суспільство, який здійснюється через правозастосовну діяльність незалежно від волі та бажання юридично зобов'язаних суб'єктів з метою забезпечення належної реалізації норм права.

Ключові слова: державно-правовий примус, державний примус, правовий примус, державна влада, метод впливу держави.

Постановка проблеми. Одним із головних завдань сучасних держав є забезпечення суспільної злагоди та правопорядку в суспільстві. При цьому ефективність реалізації цього виду завдання певною мірою залежить від досконалості системи державно-примусових заходів держави та якості їх застосування суб'єктами правозастосовної діяльності. У центрі системи державно-примусових заходів будь-якої держави незалежно від форми її правління, режиму чи устрою перебуває категорія державно-правового примусу. Державний примус як відносно відокремлена самостійна правова категорія має низку суттєвих ознак, які у своїй сукупності розкривають сутність цього правового явища, характеризують його зміст.

Стан дослідження. На сторінках юридичної наукової літератури М. І. Коркунов, О. Р. Трешова, Ю. П. Битяк, В. Б. Авер'янов, А. Т. Комзюк, В. В. Серьогіна, О. С. Попкова та ін. неодноразово зверталися до змісту дефініції державного примусу. На загальнотеоретичному рівні окремі аспекти його сутності та правової природи були предметом наукових досліджень С. С. Алексєєва, М. В. Вітрука, С. В. Медведєвої, В. В. Серьогіної, О. М. Шевчука та ін. Однак на сьогодні проблема визначення сутності державно-правового примусу на загальнотеоретичному рівні потребує додаткового спеціального дослідження.

У цій статті автор поставив за **мету** надати загальнотеоретичну характеристику державно-правового примусу, виокремити та проаналізувати його основні ознаки та сформулювати визначення цього правового явища.

Виклад основного матеріалу. В юридичній науковій літературі немає однастайності в поглядах щодо сутності державного примусу.

Деякі автори вважають, що примус – це метод здійснення державної влади [1, с. 114], метод державного керівництва суспільством [2, с. 98], засіб здійснення державної влади, форма її функціонування [3, с. 9] або прояву [4, с. 122], частина державних функцій [5, с. 6].

У цьому дослідженні ми будемо розглядати державний примус як невід’ємну ознаку державної влади, метод її здійснення та засіб правового впливу на суспільні відносини. У зв’язку з цим вважаємо за доцільне проаналізувати зв’язок державного примусу та державної влади.

Найвищою формою організації суспільства є держава. Як і будь-яка із стійких спільнот людей, вона у межах реалізації своєї сутності та призначення – управління суспільством спирається на державну владу. Хоча, слід окремо зауважити, що всі інші види суспільної влади (батьківська, релігійна, політична, громадська тощо) також існують у державі.

Державна влада – це не будь-чия воля, а сила, що впливає з усвідомлення громадянами їх залежності від держави й спонукає їх робити те, що вони вважають за необхідне, оскільки відчують себе залежними від неї [6, с. 250]. «Державна влада – це основана на самостійній силі воля одних підкорити собі волю інших» [7, с. 190]. На державну владу поширюються всі ознаки суспільної (соціальної) влади. Проте як окремий вид суспільної влади державна влада має ознаки, властиві лише їй. До них слід віднести такі: 1) видання загальнообов’язкових правових норм; 2) застосування державного примусу [8, с. 127].

Таким чином, державний примус є одним з атрибутів, визначальних ознак державної влади. При цьому лише держава має монопольне право вживати заходів державного примусу в суспільстві.

Монополія держави щодо застосування державного примусу, на наш погляд, з одного боку, пояснюється сутністю держави, завданнями та функціями, покладеними суспільством на цю політичну форму організації. «Держава покликана виконувати спільні для суспільства справи, здійснювати такі заходи, які за своїм характером не можуть бути реалізовані іншими організаціями. Це не тільки оборона країни, створення мережі транспорту і зв’язку, боротьба з епідеміями та стихійними лихами, але і підтримання громадського порядку, недопущення в суспільстві такого протипорядку різних сил, яке може призвести до анархії і її розпаду. Ці завдання вирішуються, перш за все, правовими засобами (встановлення порядку організації і діяльності партій, громадських організацій, розпуск антиконституційних організацій за рішеннями суду тощо), але використовуються також і інші численні засоби» [9, с. 34], до яких належать і державно-примусові.

Однак, з іншого боку, монопольне право держави застосовувати щодо всіх членів суспільства державно-примусові заходи впливає зі змісту самої ідеї суспільного договору, яка лежить у підґрунті довірної теорії виникнення держави епохи Просвітництва.

У контексті аналізу позицій учених-філософів щодо сутності суспільного договору (Т. Гоббс, Дж. Локк, Ж.-Ж. Руссо) вважаємо за доцільне підкреслити, що державний примус як невід'ємна властивість державної влади є засобом правового впливу на суспільні відносини з метою їх упорядкування та досягнення сутнісного призначення держави перед суспільством – забезпечення миру, злагоди, безпеки тощо.

Держава, на відміну від інших суб'єктів суспільної (соціальної) влади, є єдиним юридичним інститутом легалізованого примусу щодо всього суспільства. Тими чи іншими засобами примусу володіють також недержавні об'єднання (наприклад, політична партія може оголосити стягнення своєму членові, а як найвищий захід покарання – виключити зі своїх лав). Аналогічні заходи щодо своїх членів можуть вживати й інші організації [9, с. 34]. Проте лише держава має право застосовувати легальні примусові заходи щодо всього суспільства з метою підкорення суб'єктів права, членів суспільства, установленим на державному рівні правилам поведінки. Інакше кажучи, лише держава через відповідні державні органи має монополіне право вживати заходів примусу до членів суспільства задля підкорення їх своїй волі навіть у супереч їх власній волі.

Звернімо окремо увагу на те, що однією з ознак застосування державного примусу в межах здійснення державної влади у правовій демократичній державі є його легалізованість і легітимність. Термін «легітимність» іноді переводять із французької як «законність» або «узаконеність». Проте такий переклад визнається в юридичній літературі не зовсім точним. На думку І. М. Жаровської, «законність, що розуміється як дія відповідно до закону, відбивається категорією «легальність». Поняття ж легітимності має оцінний, етичний і політичний характер, легальність – формально-юридичний і етично нейтральний. Державна влада, навіть не популярна, як правило, легальна. В той же час вона може бути нелегітимною, тобто не сприйматися народом, видавати закони на власний розсуд і використовувати їх як знаряддя організованого насильства, здійснювати свавілля і беззаконня» [10, с. 22].

Отже, легальність і легітимність є взаємопов'язаними, відносно самостійними правовими явищами. Легальність – це юридичне вираження легітимності. Легальність у загальному вигляді являє собою здатність державної влади, державного примусу втілюватись у нормах права та функціонувати в їх межах. Тобто легальність державної влади та державного примусу фіксує лише відповідність заходів державного примусу вимогам чинних правових норм, а також їх відповідність вимогам реалізації, передбаченим системою чинного законодавства відповідної держави.

Таким чином, існують два елементи легальності влади: 1) створення народом правового поля для здійснення владної функції (не лише органічні закони, але й законодавство держави в цілому:

будь-який нормативно-правовий припис забезпечується державним примусом, а отже, необхідною є регламентація його застосування); 2) здійснення владної функції повноважними органами у межах і відповідно до встановленого народом правового поля [11, с. 85].

У свою чергу, легітимність державної влади й державного примусу полягає у ставленні суспільства та світового співтовариства до державної влади як такої та до застосовуваних нею примусових заходів. При цьому легітимні влада й державний примус завжди вимагають легалізації, проте не будь-які легалізована влада та заходи державного примусу є легітимними. Право є не лише засобом легалізації примусової діяльності держави, але й, як правило, засобом її легітимності. Однак для виконання останньої ролі саме право має бути легітимним в уявленнях населення, відповідати загальнолюдським цінностям, виробленим тисячолітньою практикою людства, що містяться у сучасних демократичних конституціях [9, с. 34].

Категорія державного примусу, з одного боку, є статичною, а з іншого, – динамічною. Статично примус впливає на свідомість і поведінку суб'єктів права у формі правових інститутів, динамічно – як правове явище, система правовідносин [12, с. 16].

Державний примус, як будь-яке правове явище, має певний зміст. У межах його змістової характеристики, на наш погляд, слід звернути увагу на два основні елементи – на потенційний і реальний примус (правовий вплив або правове регулювання) [12, с. 17; 13, с. 14].

Держава у нормах права закріплює конкретні правила поведінки та примусові заходи, що потенційно можуть настати для суб'єкта права за невиконання або неналежне виконання цих нормативно-правових приписів. І потенційна можливість настання негативних наслідків за невиконання тієї чи іншої норми права, на наш погляд, чинить інформаційно-психологічний, виховний, стимулюючий та примусовий вплив на юридично значущу поведінку суб'єктів права. Тобто з моменту ознайомлення суб'єктів права зі змістом норм права у них виникає певна правова установка на відповідний вид юридично значущої поведінки. Закріплені у змісті норм права державно-примусові заходи впливають на правову свідомість та правову культуру особи, суспільства тощо. У цьому випадку, на нашу думку, необхідно вести мову про психологічну форму державного примусу, яка діє, перш за все, у межах правового впливу і тісно пов'язана з таким методом здійснення державної влади, як переконавання.

На думку Н. М. Крестовської та Л. Г. Матвеевої, переконавання являє собою метод активного психологічного впливу на волю та свідомість людини з метою формування в неї розуміння необхідності суспільно корисної поведінки. Різновидами методу переконавання є заохочення та рекомендація [14, с. 133]. У межах застосування методу переконавання у людини як суб'єкта права формується почуття відповідальності за наслідки обраного нею варіанту юридично значущої поведінки.

У свою чергу, державний примус є психологічним, матеріальним або фізичним (зокрема насильницьким) впливом повноважних органів посадовців держави на людину з метою спонукати її до суспільно корисної поведінки навіть проти її бажання [14, с. 133]. Тобто державний примус певною мірою обмежує свободу й волю людини, ставить її в таке становище, коли в неї немає вибору, крім варіанту, запропонованого (нав'язаного) державною владою [14, с. 133].

Реалізація «реального примусу», який діє в межах правового регулювання, на відміну від потенційного примусу (що діє в межах правового впливу), тісно пов'язана з процесом застосування встановлених правовими нормами заходів впливу морального, майнового, фізичного та іншого характеру, які мають на меті попередження правопорушень, покарання та виховання правопорушників і застосовуються незалежно від волі та бажання правозобов'язаних суб'єктів [9, с. 38].

З огляду на зазначене маємо підстави підкреслити, що потенційний примус виникає та діє з моменту ухвалення відповідного нормативно-правового акта, який містить відповідні зобов'язування, заборони, обмеження та покарання. Натомість реальний примус тісно пов'язаний із правозастосовною діяльністю й реалізується відповідними компетентними органами та посадовими особами незалежно від волі та бажання правозобов'язаних суб'єктів, у межах права з метою попередження правопорушень, покарання та виховання правопорушників.

Застосування державного примусу не залежить від волі та бажання суб'єктів права, щодо яких він здійснюється. Сутність державного примусу полягає саме у тому, що він здійснюється незалежно від волі та бажання суб'єкта права. Тобто процес реалізації примусових заходів не залежить від бажання конкретного суб'єкта права у конкретній життєвій ситуації виконувати чи не виконувати їх. Наприклад, митний огляд, перевірка документів чи припинення руху транспорту як адміністративно-правові заходи здійснюються й можуть здійснюватися як у добровільному порядку, так і за допомогою примусу.

При цьому в деяких випадках добровільне виконання обов'язків суб'єктом права виключає можливість застосування примусу. Наприклад, дотримання обмежень державним службовцем щодо зайняття підприємницькою та іншою оплачуваною діяльністю виключає можливість застосування щодо нього заходів державного примусу. У цьому контексті ми погоджуємося з думкою О. Р. Трещової про те, що «для відмежування примусового від непримусового впливу застосовується критерій психічного ставлення суб'єкта до покладеного на нього обов'язку. У цій рисі державного примусу відображається взаємодія примусу та переконання, яка підкреслює необхідність важливого використання примусу тоді, коли метод переконання не досяг потрібного результату» [15, с. 96–97].

До системи заходів примусу деякі вчені відносять юридичні санкції, тобто державно-примусові заходи, що є реакцією держави на протиправну поведінку конкретної особи, й державно-необхідні, профілактичні та превентивні засоби примусу [2, с. 30; 16, с. 75; 8, с. 472].

Окрім зазначеної точки зору, щодо груп заходів державного примусу в загальнотеоретичній літературі існує позиція, згідно з якою його засоби слід поділяти на: 1) засоби попереджувального впливу; 2) засоби припинення; 3) засоби поновлення; 4) покарання (стягнення, відповідальності) [16, с. 83–84].

Аналіз сутності та змісту зазначених груп заходів державно-правового примусу дає підстави зауважити, що засоби попереджувального впливу, засоби припинення й засоби поновлення є підмножинами єдиної системи засобів державного примусу. Кожна з указаних груп засобів державного примусу має власний закріпленний на законодавчому рівні перелік заходів реалізації та переслідує відповідну мету.

Звернімо увагу на те, що поряд із загальнотеоретичною точкою зору, згідно з якою до системи заходів примусу належать державно-примусові заходи та державно-необхідні, профілактичні й превентивні засоби примусу [2, с. 30; 16, с. 75; 8, с. 472], або засоби попереджувального впливу, засоби припинення, засоби поновлення та засоби покарання (стягнення, відповідальності) [16, с. 83–84]. Деякі вчені стверджують, що державний примус здійснюється лише у зв'язку з неправомірним, шкідливим для суспільства діянням, є реакцією на протиправну поведінку та застосовується лише до конкретних суб'єктів права, які порушили юридичні норми [17, с. 3–4]. Вчені, які підтримують указану позицію, звужують зміст засобів державно-правового примусу до застосування юридичних санкцій за вчинене порушення суб'єктивних прав, правопорушення чи об'єктивно протиправне діяння (у визначених законом випадках).

Ми підтримуємо позицію, згідно з якою державно-правовий примус застосовується не лише у зв'язку з неправомірною поведінкою, а і в ролі превентивних заходів (наприклад, митний огляд); на нашу думку, він здійснюється різними засобами – попереджувальними, запобіжними та відновлювальними.

В юридичній науковій літературі немає одностайності в поглядах щодо першоджерела правової природи примусу. Одні вчені вважають, що примус, перш за все, походить від держави, має «державний характер». У межах цієї позиції державний примус розуміється як «оснований на організаційній силі та здійснюваний спеціальним апаратом вплив на поведінку людей, який обмежує їх самовизначення з метою підкорення їх в поведінки волі держави» [18, с. 14]. При цьому право у такому випадку є вторинним щодо державного примусу та держави взагалі. Воно як суспільний регулятор виникає в результаті реалізації державного примусу, що, у свою чергу, дає підстави прихильникам цього підходу визначити характер примусу саме як державний і визнавати це правове явище державним примусом.

На додаток до сказаного у межах характеристики цього підходу до визначення характеру примусу вважаємо за доцільне звернути увагу на те, що його суть більшою мірою відповідає поглядам радянського періоду на державу та право.

Інші вчені-правознавці наполягають на домінуванні правового характеру примусу, визначаючи його як «правовий примус». Так, О. І. Козулін підкреслює активну роль права стосовно державних органів, що здійснюють примусовий вплив. Саме це, на думку автора, свідчить про правовий характер державного примусу, опосередкованого правом [18, с. 9].

У контексті дослідження правового примусу та правових основ державного примусу в радянському суспільстві О. І. Козулін робить висновок про те, що право є самостійним правовим явищем відносно примусу. Такий стан речей, у свою чергу, на думку вченого, дозволяє виокремити такі основні ознаки державного примусу, що свідчать про його правовий характер: 1) він залежить від загальних принципів права; 2) є нормативно визначеним; 3) здійснюється в особливих процедурно-процесуальних формах [18, с. 55–56].

На думку С. С. Алексєєва, державний примус являє собою «засіб вольових спрямувань суб'єктів з метою їх підкорення державній волі ... правовий примус – різновид державного, але переломлений через право ..., що виконує в ньому свої специфічні завдання» [19, с. 267]. Схожої точки зору дотримується О. В. Агеєва – на її думку, існують як державний, так і правовий примус. При цьому вчена визнає правовий примус формою державного примусу [20, с. 33, 36].

У зв'язку з тим, що в межах течії праворозуміння м'якого позитивізму держава та право є діалектично взаємопов'язаними парними категоріями і питання про те, яке з указаних правових явищ є первинним, домінуючим – схоластичне, у цій статті ми не будемо шукати різниці між поняттями «державний примус» та «правовий примус».

Ми цілком погоджуємось із думкою В. В. Серьогіної в тому, що «дослідження державного примусу як явища, що походить від держави, можливе лише на підставі врахування його діалектичного взаємозв'язку з правом, правовим регулюванням» [21, с. 6], і, зважаючи на те, що держава та право є взаємопов'язаними правовими явищами, дослідження сутності одного є неможливим без дослідження сутності іншого, вважаємо за доцільне в межах цього дослідження використувувати термін «державно-правовий примус».

Державно-правовий примус застосовується з метою захисту прав та законних інтересів особи, суспільства чи держави. При цьому фактичною підставою застосування заходів примусу є вчинення особою правопорушення, а також виникнення інших небажаних для суспільства та держави правових аномалій або наявність фактів, які свідчать про реальну загрозу таких явищ у майбутньому. Юридичною підставою є передбачення відповідного заходу державно-правового примусу в санкції конкретної правової норми [15, с. 97].

Закріплюючи на нормативно-правовому рівні попереджувальні, запобіжні й відновлювальні засоби державно-правового примусу, держава через правотворчу форму діяльності визначає перелік можливих покарань, стягнень і заходів обмежувального характеру, наприклад позбавлення права, накладення додаткового обов'язку, перешкоджання в реалізації відповідного права тощо. Нормативно-правові приписи, зміст яких містить визначення, порядок та умови застосування таких заходів державно-правового примусу, є їх юридичною підставою.

Окрім визначення на нормативно-правовому рівні змісту, характеру, порядку й умов застосування відповідних заходів державно-правового примусу, суб'єкт нормотворчої діяльності також визначає і фактичні підстави застосування цього правового явища. При цьому для кожного виду відповідних заходів державно-правового примусу законодавцем встановлені відповідні, властиві йому (цьому виду заходів державно-правового примусу) фактичні підстави. Так, наприклад, учинення суб'єктом права порушення суб'єктивних прав чи правопорушення є підставою для застосування засобів покарання (стягнення, відповідальності). У свою чергу, наявність фактів, що свідчать про реальну загрозу настання протиправних, небажаних для суспільства явищ у майбутньому, є фактичною підставою для застосування попереджувальних, запобіжних заходів тощо.

Таким чином, заходи державно-правового примусу застосовуються в чітко визначених законодавством випадках (за наявності відповідної фактичної підстави), тільки в тій формі, порядку та на умовах, які передбачені чинною системою нормативно-правових приписів держави.

Державно-правовий примус реалізується через правозастосовну форму діяльності держави. Державний примус є персоніфікованим, являє собою зовнішній вплив на суб'єкта з метою примусити його виконувати правові приписи, не допустити нових порушень, виховати винну особу й оточуючих [16, с. 81].

Примус здійснюється за посередництва юрисдикційних актів, актів застосування права. Самі по собі юридичні норми передбачають лише можливість примусу. Реально владно-примусові властивості правового регулювання концентруються в актах застосування права [22, с. 158].

Заходи державно-правового примусу можуть бути реалізовані лише за участі відповідних державних органів і посадових осіб. Так, наприклад, адміністративне затримання особи, особистий огляд, огляд речей, митний огляд, складення протоколу, позбавлення спеціального права, адміністративний арешт, примусові заходи медичного характеру та ін. як заходи державно-правового примусу застосовуються щодо конкретного суб'єкта права лише на підставі відповідного правозастосовного акта. Інакше кажучи, на індивідуальному рівні правового регулювання заходи державно-правового примусу втілюються в життя через правозастосовну діяльність.

Висновки. На підставі аналізу вищевикладених точок зору щодо змісту, сутності та правової й соціальної природи державно-правового примусу маємо підстави до його основних рис віднести такі: 1) державно-правовий примус має державно-правовий характер; 2) він є методом здійснення державної влади та засобом правового впливу на суспільні відносини; 3) він є методом правового регулювання, що застосовується не лише у зв'язку з неправомірною поведінкою, а і з метою попередження, запобігання порушенням вимог норм права та відновлення порушених прав і свобод; 4) він застосовується з метою захисту прав та законних інтересів особи, суспільства й держави у чітко визначених законодавством випадках (за наявності відповідної фактичної підстави), тільки в тій формі й порядку та на таких умовах, які передбачені чинною системою нормативно-правових приписів держави; 5) державно-правовий примус реалізується через правозастосовну діяльність держави.

Таким чином, державно-правовий примус – це метод впливу держави на особу та суспільство з метою забезпечення належної реалізації норм права, який здійснюється через правозастосовну діяльність незалежно від волі та бажання юридично зобов'язаних суб'єктів.

Список бібліографічних посилань: 1. Догодайло Е. Ю. Личность в системе отношений власти: теоретико-правовой и социально-психологический аспекты : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. М., 1995. 155 с. 2. Базылев Б. Т. Государственное принуждение и правовые формы его осуществления в советском обществе : дис. ... канд. юрид. наук. Киев, 1968. 225 с. 3. Мшвениерадзе В. В. Размышления о власти // Власть: Очерки современной политической философии Запада / отв. ред. В. В. Мшвениерадзе. М. : Наука, 1989. С. 7–36. 4. Халипов В. Ф. Кратология как система наук о власти. М. : Республика, 1999. 303 с. 5. Михайлов В. А. Меры пресечения в российском уголовном процессе. М. : Право и Закон, 1996. 304 с. 6. Коркунов Н. М. Лекции по общей теории права / сост., автор вступ. ст., коммент. А. Н. Медушевский. М. : Рос. полит. энцикл., 2010. 520 с. 7. Шершеневич Г. Ф. Общая теория права : учеб. пособие : в 2 т. М. : Юрид. колледж МГУ, 1995. Т. 1. 308 с. 8. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник. 4-те вид., допов. і перероб. Київ : Алерта, 2014. 524 с. 9. Комзюк А. Т. Адміністративний примус в правоохоронній діяльності міліції в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2002. 408 с. 10. Жаровська І. М. Генезис принципу легітимності державної влади та проблеми його впровадження у сучасному суспільстві. *Європейські перспективи*. 2012. № 4, ч. 1. С. 19–23. 11. Шиліпов Л. М. Принцип народодляддя і його здійснення в Україні : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Харків, 2004. 178 с. 12. Попкова Е. С. Юридическая ответственность и ее соотношение с иными формами государственного принуждения : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. М., 2001. 185 с. 13. Серков В. А. Социально-психологический механизм правового воздействия на поведение личности : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Свердловск, 1983. 158 с. 14. Крестовська Н. М., Матвеева Л. Г. Теорія держави і права : підручник ; практикум ; тести. Київ : Юрінком Інтер, 2015. 584 с. 15. Трещова О. Р. Теоретико-правові засади державного примусу. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2010. Вип. 19. С. 92–98. 16. Шевчук О. М.

Засоби державного примусу у правовій системі України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Одеса, 2003. 187 с. **17.** Бахрах Д. Н. Административная ответственность. М. : Юриспруденция, 1999. 110 с. **18.** Козулин А. И. Правовое принуждение (Правовые начала государственного принуждения в советском обществе) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Свердловск, 1986. 167 с. **19.** Алексеев С. С. Социальная ценность права в советском обществе. М. : Юрид. лит., 1971. 223 с. **20.** Агеева А. В. Юридическая ответственность в государственном управлении. Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1990. 144 с. **21.** Серегина В. В. Государственное принуждение по советскому праву. Воронеж : Изд-во Воронеж. ун-та, 1991. 120 с. **22.** Алексеев С. С. Механизм правового регулирования в социалистическом обществе. М. : Юрид. лит., 1966. 187 с.

Надійшла до редколегії 28.09.2017

Калениченко Л. И. Понятие и признаки государственно-правового принуждения

Выделено и проанализировано основные признаки государственно-правового принуждения, сформулировано определение данного правового явления. Под государственно-правовым принуждением предложено понимать метод влияния государства на общество, который реализуется через правоприменительную деятельность независимо от воли и желания юридически обязанных субъектов с целью обеспечения реализации норм права.

Ключевые слова: государственно-правовое принуждение, государственное принуждение, правовое принуждение, государственная власть, метод влияния государства.

Kalenichenko L. I. Concepts and features of state and legal coercion

The points of view of legal scholars on the content and essence, the legal and social nature of state and legal coercion have been analyzed.

The main features of state and legal coercion are as follows: 1) it has a state and legal nature; 2) it is a method of exercising state power and a mean of legal influence on social relations; 3) it is a method of legal regulation, which is applied not only in connection with unlawful conduct, but also in order to prevent the violations of the requirements of the law norms and restoration of violated rights and freedoms; 4) it is used to protect the rights and legitimate interests of a person, society and the state in cases clearly stipulated by the law (in the presence of an appropriate factual basis), only in the form, manner and under the conditions stipulated by the current system of legal norms of the state; 5) it is implemented through law-enforcement activities of the state.

State and legal coercion has been defined as a method of influence of the state on a person and society in order to ensure the proper implementation of the law norms, which is carried out through law-enforcement activities, regardless of the will and desire of legally obliged subjects.

Keywords: state and legal coercion, state coercion, legal coercion, state power, state's method of influence.

